

KRONOLOGIJA I ZNAČAJ JUGOSLAVENSKE STOMATOLOŠKE PERIODIKE

(Povodom jubilarnog broja Acta Stomatologica Croatica)

V. Lapter

Zavod za ortodonciju, Stomatološki fakultet, Zagreb

Veliko izvorište informacija koje nude različiti publicirani tekstovi, u obliku primarnih, sekundarnih i tercijarnih publikacija, čine neminovno polazište pri prikupljanju građe iz područja konkretnog znanstvenog interesa. Razvoj stomatološke znanstvene misli neposredno je vezan uz pisanu riječ.

Egzaktan uvid u značaj Jugoslavenske stomatološke periodike ne može se poistovjetiti s oslikavanjem sadašnjeg stanja. Početak je naime bio, pod drugačijim uvjetima i okolnostima, u kojima je ovo specifično medicinsko područje postepeno evoluiralo u ravnopravno područje prirodnih znanosti.

Slijedeći razvojni put pisane stomatološke riječi u nas, treba podsjetiti, da nije započeo niti sa ovim časopisom, pa niti sa časopisima koji su prethodili.

Krajem prošlog i početkom ovog stoljeća, na sadašnjem teritoriju Hrvatske ona se je manifestirala u obliku popularnih knjižica kao što su »Naši zubi« A. Lobmayera (1884), »Kako se uzdržavaju zubi i usta« G. Bauera (1890), »Zubi« E. Radoa (1900), »Zubi i njihova njega« E. Spitzera (1902), »O važnosti zuba i njihovoj njezi« Zadruga hrvatskih stomatologa (1903), te drugim, sličnog sadržaja. To je štivo bilo namijenjeno zdravstvenom prosvjećivanju i u to vrijeme odigralo adekvatnu zdravstveno-prosvjetnu ulogu.

Kako je postepeno profil zubnih liječnika počeo dobivati svoju fizionomiju i kada su liječnici medicine, koji su se opredjelili za zubno-liječničku profesiju počeli educirati na klinikama susjednih zemalja u kojima je ta medicinska grana već imala i viši stupanj, tako je u njihovom sastavu niknula ideja o izdavanju prvog jugoslavenskog stomatološkog časopisa za tada još neveliki broj interesenata — zubnih liječnika.

Jugoslavenska stomatološka periodika počinje dakle izlaženjem prvog broja GLASNIKA zubno-lekarske struke u Jugoslaviji, januara 1932. u vlasništvu i uredništvu Dr. M. Petrovića i Dr. V. Kujundžića.

Da bi se поближе sagledali motivi koji su bili povod izdanju časopisa ove vrste pročitajmo tekst uvodnika pod nazivom:

NAŠA REČ

»Kad se zagleda u spisak zubno-lekarskih i zubno-tehničkih časopisa celoga sveta, onda vidimo, da u Nemačkoj ima 21 časopis, USA 17, Francuska 7,

Engleska 6, pa sve dalje: Argentina, Ekvador, Indija, Urugvaj, Venecuela, Egipat, Brazilija, Bugarska, Grčka, Rumunija ima čak 3 časopisa, pa najzad i Turska.

Samo Jugoslavija ne postoji na toj listi!

Moglo bi se poverovati, da to dolazi otuda, što se u svima drugim zemljama radi na naučnom polju u tolikoj meri, da stručni časopisi i moraju postojati. Mi u Jugoslaviji nemamo još uvek radnika na naučnom polju, jer nemamo ni ustanova za tu svrhu, te nemamo ni potrebe za stručni časopis.

Ali stvar ne stoji tako. Stručni časopisi nisu samo izraz i potreba naučnog rada u dotičnoj zemlji, već su većina od njih glasila praktičara, kao što smo i mi. Pa čemu onda služe stručni časopisi? Nauka postavlja i istražuje opšte principe i naučne dogme a praksa ih primenjuje. Između nauke i prakse postoji uvek izvesna razlika. Kako će ko u praksi primeniti naučne principe, to zavisi od njegove dovrtljivosti, shvatanja i opšteg praktičnog iskustva. Pa kao što nauka nije monopolisana tajna pojedinaca, tako i praktično iskustvo pojedinaca ne treba i ne sme ostati njihova tajna. Naime treba da se svi koristimo. Svačije praktično iskustvo treba da posluži opštem dobru.

Za to nam je potreban stručan časopis, da bi njime praktična iskustva pojedinaca saopštavali svima, a ako kome zatreba u pojedinim slučajevima tuđe iskustvo, on će putem našeg časopisa potražiti i naći pomoći i saveta.

Redak je taj srećni među nama, koji bi mogao pratiti nemačku, francusku, englesku i američansku stručnu literaturu. Da ne pominjemo ostale! Prvo što malo koji od nas vlada svima ovim jezicima, a drugo što bi onda trebalo izdavati mnogo novaca. Moramo imati na umu, da sada već izlaze generacije mladih lekara sa domaćih univerziteta, koji se ili nikako ili vrlo slabo služe stranom literaturom. Veliki broj dentista, dentista-tehničara i zubnih tehničara ili slabo ili nikako ne vladaju nekim stranim jezikom. Svi su oni osuđeni, da se ne mogu koristiti naukom i praksom koju nauka daje, već da rade onako kako su nekad jedanput naučili. njima su vrata napretka zatvorena. Zadatak je našeg časopisa, da se i njima pruži mogućnost, da prate nauku i da je iskoriste, u svoju praksu, uvedu i doprinesu koristi društvu.

Glasnik će redovno donositi pregled tekuće strane, stručne literature a tako isto referisace o pojedinim delima, koja bi praktičare mogla interesovati.

Dentalna industrija izbacuje svakog dana na tržište nove artikle, koji ili ostaju nepoznati onima, koji nisu u mogućnosti da prate stranu literaturu, već čekaju da uzmu ono, što im dentalna trgovina u zemlji nudi ili ih potrošači često primaju i bez dovoljnog poznavanja. Časopis će se postarati, da svoje čitaoce upozna sa industrijskim novitetima a u isto vreme, da ih podvrgne kritici.

Postaraćemo se, da što objektivnije donosimo iskustva, pozitivne i negativne strane svih industrijskih noviteta.

Glasnik će imati stalnu rubriku, koja će raspravljati pojedina pitanja iz naše stručne terminologije, koju treba tek sada prikupljati i u život uvoditi. Radi uzajamne pomoći u praktičnom radu Glasnik će imati stalnu rubriku »Pitanja i odgovori«. Svima stoji ova rubrika na raspoloženju i mogu upućiva-

ti pitanja po pojedinim slučajevima iz svoje prakse, za koje bi hteli čuti i tuđa mišljenja. Na upućena pitanja Glasnik će donositi odgovore.

Najzad jednom se mora početi, da bi došli do nečega. Naša je dužnost, da otpočnemo krčiti put i razrađivati ono, što možemo, pripremajući bolje uslove za buduće generacije, od kojih možemo, sa pravom, više tražiti i očekivati.

I ako je usled nerazrađene terminologije na polju zubarstva teško pisati stilom, koji ne bi bio strogo medicinski, ipak ćemo se postarati, da stil i terminologija budu takvi, kako bi i nemedicinari mogli lako čitati. Ovo smatramo kao potrebno, jer Glasnik treba da služi ne samo doktorima medicine, već i onima bez Medicinskog fakulteta: dentistima, dentistima-tehničarima i zubnim tehničarima. Svima valja učiti i pratiti napredak nauke, jer to zahtevaju interesi publike i sopstvene prakse.

Sa pravom očekujemo od svih saradnika na polju zubarstva, da će nas u ovom našem pothvatu materijalno pomoći primajući časopis a moralno pružajući saradništvo u granicama mogućnosti, pa ma one bile i najskromnije, jer zrno po zrno — pogača a kamen po kamen — palača.«

Zbog izuzetnosti spomenimo i sadržaj prvog broja u kome se ogleda njegova koncepcija:

Počinje sa člankom B. Orbana iz Beča: *Diagnoza i terapija »Pyorrhoeje«*, za koji se navodi da je rad dat u štampu za 2. januarski svezak »Zeitschrift für Stomatologie« ali ga je autor ustupio i izdavač Urban i Schwarzenberg odobrio da ga se gotovo istovremeno štampa na srpsko-hrvatskom kad i na njemačkom jeziku.

Slijede članci J. Kallaya: *Rentgenološka terapija u stomatologiji*, Schnura: *Savremena konstrukcija metalne proteze* (Predavanje pod tim naslovom je održano na internacionalnom Kongresu stomatologa u Budimpešti, 2. 9. 1931), Đ. Pulje: *Ishrana i zubno lekarstvo*, L. Husar: *Moje iskustvo s Hekolitom*, M. Petrović: *Stoma i njena primjena*.

Slijede referati iz strane literature, terminologija — prijevod stranih izraza na naš jezik, te lične i staleške vijesti.

Već II volumen, koji izlazi 1933. g. ima modificirani naziv GLASNIK — mjesečnik stomatoloških društava Jugoslavije, urednici isti, koncepcija ista.

Časopis nastavlja kontinuitet i volumeni III—IV koji izlaze 1934—1937. imaju naziv STOMATOLOŠKI GLASNIK — stručni i staleški list Saveza stomatoloških društava Kraljevine Jugoslavije. Urednik doc., pa prof. dr. J. Kallay, a namijenjen je također praktičaru-zubnom liječniku.

Uz stručne članke, u društvenim i staleškim pitanjima dominiraju dva osnovna problema: reguliranje statusa zubnih tehničara i dentista kao i proturječja oko koncepcije časopisa. Preteže strana kojoj je protagonist doc., pa prof. dr. I. Čupar, koja zahtijeva da u buduće članci budu izvorni i da prevladiraju znanstveni originalni pristupi. Ta ideja donosi i promjenu naziva časopisa i gl. urednika. Naime od 1937. god. glasilo izlazi pod nazivom FOLIA STOMATOLOGICA, ona je nastavak Stomatološkog glasnika i prvi volumen nosi oznaku VI-1. Časopis više nije mjesečnik nego kvartalni, a glavni razlog

je premalen broj kvalitetnih članaka. Oba prva volumena VI i VII uređuje prof. Čupar, a VIII i IX prof. Kallay. Potonji volumen je posljednji prijeratni i izlazi 1940. godine.

Razdoblje II svj. rata prekida izlaženje časopisa, kao i mnoge druge aktivnosti.

FOLIA STOMATOLOGICA ponovo počinje izlaziti 1949. kada je tiskan X volumen i egzistira još samo jednu godinu te završava izlaženjem svojeg XI volumena 1950. Urednik je ponovo prof. Čupar.

U ovim stomatološkim glasilima su osim zubnih liječnika surađivale srodne specijalnosti kao što su otorinolaringolozi, traumatolozi, rendgenolozi, dermatolozi i on je u velikoj mjeri pridonio dopunskoj edukaciji stomatologa.

Kako je prvih godina nakon 1945. počelo osnivanje visokoškolskih ustanova za odgoj stomatoloških kadrova po Republikama, a kasnije i Pokrajinama, to su se pretežno na tim institucijama stvarale jezgre novih uredništava i pokrenuti su novi časopisi u većem broju. Neki su imali pretenziju da budu mjesečnici, neki su odmah započeli kao kvartalni, a nekima je i vijek bio relativno kratak. Kronološki je njihovo pojavljivanje pregledno prikazano:

Republika	Naziv časopisa	God. I. Vol.	Gl. urednik
Slovenija	Zobozdravstveni vestnik	1945.	Dr. J. Brenčič
Srbija	Stomatološki glasnik	1954.	Dr. J. Jančić
BiH	Vjesnik zub. radnika BiH	1954.	dr. H. Čemerlić
Hrvatska	Acta stom. Croatica	1966.	Dr. Z. Njemirovskij
BiH	Stomatološki vjesnik	1967.	Dr. T. Cvetković
Makedonija	Maked. stom. pregled	1977.	Dr. I. Tavčiovski
Srbija	Acta stom. naissi	1984.	Dr. B. Sokolović

No osim ove stomatološke periodike, koja tretira problematiku iz različitih stomatoloških područja, postepeno, povećanjem broja specijalista, počinju izlaziti i specijalistički časopisi pa su za sada u toku:

Naziv časopisa	God. I. Vol.	Gl. urednik
Chirurgia maxillofacialis & plastica	1956.	dr. I. Čupar
Bilten Udruženja ortodonata Jugosl.	1967.	dr. I. Antolič dr. V. Lapter

ACTA STOMATOLOGICA CROATICA je u poslijeratnom razdoblju počela izlaziti relativno kasno. Stomatološki fakultet osamostalio se 1962. godine. Nakon toga počinje niz aktivnosti koje su bile latentne u vremenu simbioze sa Medicinskim fakultetom, pa se je jedna od takvih aktivnosti uskoro manifestirala i izlaženjem vlastitog časopisa. Glavni urednik i pretežni broj članova uredništva je bio, a i sada je, iz fakultetskog sastava.

acta
stomatologica
croatica

V O L . I

B R O J 1.

Z A G R E B

1 9 6 6

ACTA STOMATOLOGICA CROATICA

I Z D A V A Č I :

STOMATOLOŠKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

DRUŠTVO ZUBOZDRAVSTVENIH
RADNIKA HRVATSKE

STOMATOLOŠKA SEKCIJA ZBORA
LIJEČNIKA HRVATSKE

REDAKCIONI ODBOR:

Aurer-Koželj dr. Jelena, Čatović dr.
Mustafa, Đurišić Mira, Hraste dr. Ju-
raj, Kordić doc. dr. Šime, Kovač
Stjepan, Krsnik Marijan, Lapter doc.
dr. Vladimir, Miše doc. dr. Ivo,
Njemirowskij prof. dr. Zdenko, Smer-
del dr. Josip, Survin prof. dr. Miroslav.

Glavni urednik Prof. dr. Zdenko
Njemirowskij

Zagreb, Gundulićeva 33. Tel. 38030

Zamjenik gl. urednika Doc. dr. V.
Lapter

Odgovorni urednik Dr. D. Nikšić

Tisak: Radionice Grafičkog školskog
Centra — Zagreb

Časopis izlazi tromjesečno. Pretplata
iznosi godišnje N. Din 20; za usta-
nove N. Din 50; pojedini broj N.
Din 7

Adresa: Acta Stomatologica Croatica
Zagreb, Gundulićeva 5

Žiro račun broj: 3071-3-423

Iz prvog broja Acta Stom. Croat.

ACTA STOMATOLOGICA CROATICA

Vol. 1.

Z a g r e b — 1 9 6 6

Broj: 1.

S a d r ž a j :

R A D O V I

	Strana
M. Krsnik	5
Razvoj službe za zdravstvenu zaštitu usta i zubi u SR Hr- vatskoj od 1950. do 1965. g.	
Doc. dr. V. Lapter Prof. dr. Z. Njemirovskij	15
Specijalizacija u stomatologiji	
Dr. M. Čatović Dr. J. Aurer-Koželi	29
Određivanje uspjeha u liječenju parodontopatija alkalijskom fo- sfatazom	
Dr. Z. Kosovel	33
Utjecaj rasvjete na stvaranje su- bjektivne percepcije boje pri izbo- ru nijanse boje za izradu estet- skih krunica i faseta	
Doc. dr. V. Lapter	39
Funkcionalna terapija od Robina do naših dana	
Dr. D. Nikšić Doc. dr. I. Miše Dr. M. Čatović	46
Elektromiografija kod pacijenata sa totalnim protezama	
IZ NAŠIH DIZERTACIJA	51
REFERATI	57
RECENZIJE	69
VIJESTI	72

Iz prvog broja Acta Stom. Croat.